

լաւ կը հոգար զմեզ, երբոր հայրս
ատենին վարձքը հատուցանէր. ազ-
նիւ օղիի շիշեր կը պարպէր կը խմէր.
« Մշակք, արօրնիդ զօրանայ » :

Ո՛րչափ երջանիկ կ'ապրէինք այն
ատեն քան թէ հիմայ :

Վերջապէս տանտէրը մեռաւ. — Աս-
տուած՝ իր երախտեացը բարի հա-
տուցանէ. — իբրեւ ժառանգ՝ ուրիշ
մը տեղը անցաւ գոռոզ ու կոկոզ. —
հօրս ձեռքէն կալուածը առաւ. նոյն
պէս ուրիշներունն ալ. ըսածս իրաւ է,
երգմունք կ'ընեմ. և զմեզ այս խեղճ
վիճակին հասուց :

Աստուած ողորմէր և բարի մարդու մը
սիրտ շարժէր, որ թեթևցընէր ազ-
քատներուն բեռները, որոնց տակ
սաստիկ կը տքանք. մեծ կալուած-
ները առնուր՝ ու տասը մաս բաժնէր,
որ կարենայինք մենք հիմայ ալ այն-
պէս երջանիկ ապրիլ՝ ինչպէս այն
ատեն :

ԱՆԳՂԻԱՅԻ ՄԷ :

ՅԱՂԱԳՍ ՄՇԱԿՈՒԹԵԱՆ ՊՏՂԱՏՈՒ ԽԱՌՈՑ

է

Սերմնարանի գետինը՝ ըստ նախըն-
թաց յօդուածիս յատակեցաւ փորուե-
ցաւ մաքրուեցաւ ու յայլ և այլ հատուած
կտրուեցաւ. ժամ է արդ խօսիլ թէ
ինչպէս սերմանելու է, և նորատունկ ա-
րարածները ինչ խնամքով տածելու է.
և յետոյ՝ թէ որպիսի արհեստական
հնարքներով պտղատու ծառերը բազ-
մացունելու է :

Սերմանել

Առաջին տախտակը ¹ (ա) սեպհա-
կանեցի սերմանելու, ուր պտղոց կու-
տերն ու կորիզները կը ցանուին : Հոս
թէպէտ և շատ հոգալու բան չկայ, բայց
պէտք է մասնաւոր հսկողութիւն ընել՝

¹ Տես պատկեր էջ 47 :

որ խոտէ չճարակի, և բոյսերը ծառա-
ւելու ատեն ջրոյ պակասութիւն չկրեն,
ծածկել՝ որ յարևէ ու խորշակէ չխար-
շին, պատսպարել՝ որ հողմերէ չտան-
ջուին, և վերջապէս այնպէս հսկել՝ որ
իրենց մատղաշ հասակին մէջ իբրեւ որբ
և անտէր մնալով չվատթարանան :

Ընդհանրապէս խօսելով սերմէ ելած
տունկերը զօրաւոր կ'ըլլան, միօրինակ
կ'աճին, և երկայն կ'ապրին : Թէպէտ և
սերմանելով տունկ գոյացնելը բնական՝
հեշտ և շուտ է, բայց մէկ մեծ անտե-
ղութիւն կայ, որ հասարակօրէն սերմէ
մը ելած տունկը իւր մայր պտղոյն յատ-
կութիւնները չպահեր, այլ կը փոխուի,
և յոյժ շատ անգամ կը վատթարի : Մի
կարծեր թէ ընտիր դեղձի՝ տանձի՝ և
այլ պատուական պտղոց կուտն ու կո-
րիզը ցանելով ելած տունկը կերած
համեղաճաշակ պտղոյդ նմանը կ'ըլլայ.
ոչ, այլ ընդհանրապէս նայելով դրեթէ
միշտ 'ի յոռին վատթարած, քիչ ան-
գամ մօրը նման, և այլ քիչ անգամ՝
լաւագոյն և ընտրելագոյն կ'ելլէ : Անոր
համար կուտէ ելած տունկերը՝ զոր վայ-
րի (էպօսի) կ'անուանեմք՝ սովորաբար
կը մշակեմք պատուաստելու համար :
Խսկ պատուական տեսակ պտուղի ծառ
մը ուղելով բազմացունել՝ կը դիմեմք
արհեստական հնարքներու. որ են պա-
տուաստել տաշտաթաղել և չաչ տնկել,
որոց վրայ հետզհետէ պիտի խօսիմք :

Ունդ մը ծլելու համար պէտք է որ
լիութեան և հասունութեան ժամա-
նած ըլլայ. բայց անկէ աւելի՝ հարկա-
ւոր է որ բեղնաւորած ըլլայ ¹ :

Պտղոյ հասունանալն այն է՝ որ իւր
մեծութեան բնական չափին գալէն
ետքը՝ ինքնին կը փրթի ծառէն ու կ'իյ-
նայ :

Պտղոց սերմերը թէպէտ և բեղնաւո-
րած ըլլան, և թէպէտ և բուսական դու-
ծարանքը՝ այսինքն ծինն ու միզն կա-
տարեալ ունենան, բայց հոդէ դուրս կե-
նալով իրենց ծլելու կարողութիւնը շատ
երկայն ատեն չեն պահեր, հապա ոմն

¹ Բեղնաւորութեան վրայ տես Հատ. Ի. էջ 119 :

առաջ ոմն ետքը, վերջապէս քիչ ամիսէ ետքը այնպէս մը կը կորուսանեն իրենց կենդանական կարողութիւնքը, որ սերմանուելով ալ չեն բուսնիր: Անոր հա-

մար սա առաջիկայ ցուցակին մէջ կը կարգեմք իւրաքանչիւր պտղոց հասունանալու ժամանակը, և թէ որչափ ատեն կը պահեն ծելուկարողութիւննին:

Անուանք պտղոց	Հասունանալու ժամանակ	Ժամանակ պահելու շկարողութիւն
Ազորենի կամ Ալոճ. Հալըճ. Alizier, cormier	Նոյեմբ.	18 ամիս
Դեղձ. Շէֆըաւէ. Pêcher	Օգոստ.	1 »
Ելակ. Չէլէ. Fraisier	Յունիս.	1 »
Ջղեար. Մոռնաւա. Neflier	Հոկտ.	18 »
Ընկոյզ. Ճաւ, Ճէլէշ. Noyer	Սեպտ.	6 »
Թուզ. Ինճիւր. Figuier	Սեպտ.	1 »
Թութ. Թաւ. Murier	Օգոստ.	6 »
Ժոխ. Ըղճառաւ. Framboisier	Օգոստ.	1 »
Խնձոր. Էլմ. Pommier	Հոկտ.	6 »
Ծիրան. Քաշիտի, Ղէրաւէ. Abricotier	Օգոստ.	1 »
Ծոր. Այալբարբիս. Vinetier	Հոկտ.	3 »
Կաղին. Ֆընսէ. Noisetier	Սեպտ.	6 »
Կեռաս. Քիւրաշ, Վէլէ. Cerisier	Յուն.	1 »
Կիտրոն. Խլիմն, Լուրոնճ. Citronier	Յուն.	1 »
Հաղարջ. Ֆրէնի Իւլի-Բ. Groseillier	Յունիս.	1 »
Յունապ. Հիւննապ. Jujubier	Օգոստ.	18 »
Նուշ. Պամբէ. Amandier	Սեպտ.	2 »
Նուռն. Նար. Grenadier	Սեպտ.	1 »
Կասկենի. Քէնթանէ. Châtaignier	Հոկտ.	6 »
Որթ, Խաղող. Ամա, Իւլի-ճ. Vigne	Օգոստ.	1 »
Սալոր. Էրիտ. Prunier	Սեպտ.	1 »
Սերկիկ. Այլա. Coignassier	Նոյեմբ.	6 »
Սին. Իւլէշ. Sorbier	Հոկտ.	18 »
Տանձ. Արճաւ. Poirier	Հոկտ.	6 »

Հասունութեան ժամանակը՝ զորնշա- նագրած եմ՝ է ընդհանրապէս զուր- ցուած, և այն ալ ըստ բարեխառն գո- տեաց, ապա թէ ոչ՝ ի ջերմ կողմանս կը կանխէ, ինչպէս նաև ցուրտ դաւառ- ներու մէջ ալ կ'անազանէ: Աստի զատ մէկ ցեղի մէջ տեսակներ կան՝ որ կա- նուխ կը հասունանան և կան՝ որ ուշ, ինչ- պէս տանձի ցեղին մէջ Մոռնաւա Պէյը շատ աւելի կանխահաս է՝ քան թէ Պէյը. նմանապէս սալորի ցեղին մէջ ճաւ ըսուածը շատ աւելի կանխահաս է՝ քան

թէ Ալ ու Ֆրէնի ըսուածները. և դար- ձեալ՝ այլ շուտով հասնող են ամա- րուան պտուղները՝ քան թէ աշնանա- յին տեսակները, զոր պարտիզպանը գործադրութեան մէջ աւելի ստուգիւ- կրնայ ճշտութեամբ ուսանիլ:

Սերմերը կրնան ցանուելէն առաջ քիչ մը ատեն պահուիլ առանց ծելուկ- կարողութիւննին կորուսանելու: Բայց պահելու համար քանի մը հարկաւոր զգուշութիւններ կան, զոր ահա կը ծա- նուցանեմ: — Կարծրակեղև սերմերը՝

ինչպէս են շագանակ՝ ընկոյզ՝ կաղին՝ կրնան չոր ու հովահար տեղ մը վրայէ վրայ շեղձակուտիլ, զգուշանալով միայն, որ ատեն ատեն շարժին, տակն ի վերայ բերուին ու տեղափոխուին: Զրոտ ու անցուկ պտուղները, ինչպէս են թուփ՝ ելակ՝ ժոխ՝ հաղարջ՝ թուզ՝ նուռն՝ ծոր, աղէկ մը տրորելով ճզմելէն ետքը՝ պէտք է քանի մը ջուրէ անցունել, որպէս զի մսոտ մասուկը բրթան ու սերմերը ընտրուին. յետ այսորիկ լաթի վրայ առնելով ցամաքեցունելու ու անարև տեղ մը հովի դնելով չորցունելու է: — Սերկկիլի կուտերը՝ որ իրարու փակած կ'ըլլան մածուն նիւթով մը՝ պէտք է շատ անգամ եղկ ջուրի մէջ մնել ու տրորել մինչև այնչափ՝ որ կըլլան նիւթը քակուի ու փակած կուտերը իրարմէ զատուին: — Դեղձի սալորի ծիրանի կեռասի կորիզները, նմանապէս տանձի խնձորի ու կիտրոնի կուտերը՝ որ կոկ ու սալկիկ կ'ըլլան, լուանալ կամ այլ աշխատութիւն չեն ուզեր, հապա միայն զով տեղ մը դնելու է զանոնք վրայէ վրայ կուտած: — Զղեարը ալ լոճը յունապը և ասոնց նման կուտէ անբաժան եղող պտուղները մեծ թաղարի կամ կարասի մէջ լեցունելէն ետքը՝ պէտք է հոն թողուլ. ուր այնպէս շեղձակուտեալ կենալով մանղէն մասունքը կը քայքային ու կը լուծանին և սերմէն կը զատուին, բայց միայն շատ անգամ տակն ի վերայ բերելով խառնելու է, որպէս զի ինք ընդ ինքեան չտաքնայ ու չեռայ, ապա թէ ոչ՝ այսպէս եփած ունդերը այլ սերմանելու չեն գար: Յետ այսորիկ կուտերը փտած քէն զատելէն ետքը՝ պէտք է հողով խառնել ու դարձեալ կարասի մէջ ընուլ ու գետնի տակ թաղել, ուր կենայ մինչև ի հետեւեալ տարին սերմանելու ժամանակը:

Սերմանց բուն և բնական ցանուելու ժամանակն է՝ այն ինչ պտուղը հասունանալով ծառէ կը թափին: Բայց զի շատ հունտեր սառնամանիքէ կը վախնան, կան որ շարունակեալ թացութեանէ կը փտին, կան որ ճճեկեր կ'ըլլան

կամ մուկներէ ու թռչուններէ կ'ուտուին, այս պատճառներու համար կը հարկաւորիմք ի դարնան սերմանել երբ սերմանց ծլելու ժամանակը կը մօտի:

Բայց որովհետև ինչպէս ի վեր անդր զուրցեցինք՝ ունդերը արտաքոյ հողոյ երկայն ատեն չեն պահեր ծլելու կարողութիւննին, եթէ առանց սերմանելու մինչև ի դարուն սպասել պիտի տանք անոնց, յայնժամ բարակամաղ ու խոնաւ հողի կամ աւաղի հետ կը խառնեմք ու ծածուկ խորշ մը կ'առանձնացունեմք. ասով միայն սերմերուն ծլելու կարողութիւնը անկորուստ կը մնայ, և երկայն ատեն կը դիմանան: Այս բանս արեւելի պարտիզպանք դեռ չեն գիտեր: — Սերմը հողի կամ աւաղի հետ խառնելով պահելուն սերմնաբաշխիչ կ'ըսեմք. (Stratification, stratifier):

Սերմնաթաղելոյ այլ և այլ եղանակ կայ, բայց ամենն ալ նոյն սկզբան և նոյն վախճանին կը ծառայեն: — Ոմանք սնտուկ մը կ'առնուն՝ մեծ կամ փոքր՝ ըստ շատութեան սերման. ասոր մէջ երկու մատի հաստութեամբ մաղած աւաղ կը լեցունեն, ու վրան կարգ մի սերմ կը տարածեն. ասոր վրայ դարձեալ կարգ մի աւաղ ու կարգ մի սերմ կը շարեն. այսպէս հետզհետէ՝ երես մը աւաղ և երես մը սերմ վրայէ վրայ կը շարեն մինչև թաղելու սերմը հատնի: Յետ այսորիկ կը տանին սնտուկը անլոյս ներքնատուն մը կը դնեն մուկներէ զգուշանալով: Եւ երբ դարնան դոնները կը բացուին ու ծլելու ժամանակը կը մերձենայ, կ'առնուն կը ցանեն, եթէ մանրահատ է՝ իւր աւաղով, և եթէ խոշոր՝ առանց աւաղի: — Ուրիշները թաղարի մը մէջ մէկ կարգ աւաղ և մէկ կարգ սերմն շարելէն ետքը՝ ըստ վերոյգրեալ օրինի, կը տանին պարտիզին ծայրը անկոխ տեղ մը կը թաղեն բերան ի գետին հաւասար, և ի վերայ հող քաշելով գմբեթաձև կը բլրեն, և զարնելով կը պնտացունեն: Այս հողի կոկած կոյտը չխմեր ջուրը՝ հապա կը սահեցունէ, և դարձեալ անձրևները և սառնամանիք ի ներս

լծափանցեն։ Այս կերպով շատ լաւ կը պահուի սերմը։ — Դարձեալ ուրիշները պարտիզին չոր կողմին վրայ տեղ մը զատելէն ու շտկելէն ետքը՝ չորս բոլորը չափաւոր խորութեամբ կը խանդակեն որ ջուր չմտնէ, և վերի ըսուած կերպով կարգ մի աւազ և կարգ մի կուտ երես առ երես կը շարեն և վրան յարգով ու խոտով կը ծածկեն, որով թէ՛ ցուրտէ չսառիւր հոնտը՝ թէ՛ զով կենալով չծլիր, զոր ատենին կը սերմանեն։ — Այս երեք եղանակն ալ շատ պատուական են սերմանց ծլելու կարողութիւնը պահելու համար. ուստի ասոնցմէ որն ալ ընես՝ աղէկ է։ Մեր արեւելքի պարտիզպանները այս գաղտնիքը չգիտնալով՝ պտղոց կուտերն ու կորիզները չոր չոր կը պահեն, և ՚ի գարնան՝ երբ կը ցանեն և ՚ի յուսոյ կը վրիպին, կը կարծեն թէ՛ այս կամ այն տեսակ պտղոց սերմանքը բնաւ չեն բուսնիր։ Ասոր հակառակ ուրիշ միւլար ու ծաղրական գիտութիւն մըն ալ ունին իրարմէ ուսեալ, և կ'ըսեն թէ՛ դեղձը ծիրանը, և այլն, որպէս զի կարող ըլլան ծլելու, պէտք է որ իրենց պտղոյն մտովը մէկտեղ՝ կամ թէ՛ ըսեմ ողջ ողջ և ամբողջ թաղուին։ Այլ ստոյգ կ'ըլլար ըսել՝ թէ՛ դեղձը ծիրանը նուա՛ր սալորը կեռասը, և այլն, որովհետեւ հոգէ դուրս կենալով ծլելու կարողութիւննին ամիսէ մը ետքը կը կորուսանեն, անոր համար հարկաւոր կ'ըլլայ սերմնաթաղելը։ Անոր համար զղեար ալոճ սին յունապ և ձէթի պըտուղ՝ որ շատ ժամանակ կ'ուզեն ծլելու համար, աղէկ կ'ըլլայ որ սերմնաթաղութեամբ երկայն ատեն պահուելէն ետքը՝ ՚ի ժամանակին ցանուին։ Իսկ ժոխը հաղարջը ելակը ծորը խաղողի թիւնը՝ որ շուտ կը կորուսանեն կա-

րողականութիւննին, կամ ծառէն քաղուելուն պէս իսկոյն ցանուելու են, և կամ թէ՛ չէ՛ սերմնաթաղութեամբ պահուելու են։ Նմանապէս կորիզներն՝ այսինքն դեղձը ծիրանը սալորը կեռասը շուտով ցանուելու են, և կամ սերմնաթաղութեամբ պահուելու են։ Դարձեալ սերկեկը տանձը խնձորը, և այլն, թէպէտ և վեց ամիս կրնան անկորուստ դիմանալ, բայց աղէկ կ'ըլլայ որ սերմնաթաղութեամբ պահուին։

Երբ սերմանելու ժամանակը կը հասնի, պէտք է արդէն գիրիզմայ եղած սերմնատեղւոյն երեսը վերստին փորել բաճով ու կակղել. վասն զի գիրիզմային վրայ արդէն բաւական ժամանակ անցած ըլլալով՝ թէ՛ պնտացած կ'ըլլայ երեսը՝ թէ՛ խոտ ընկած. բայց կակղելէն առաջ պէտք է երեսին հնացած աղբ զարնել. վասն զի ոչ միայն ծլած ունդերը առջի բերան առատ սնունդ կ'ուզեն, այլ և այսպէս աղբած գետինը աւելի խոնաւ ու կակուղ կը մնայ, որ այնչափ հարկաւոր է նորաբոյս արարածներու։ Ահա այս վախճանիս համար է՝ որ պարտիզպանք ոմանք ցանուելու ունդերը բարակամաղ աղբի մէջ մալակոնելէն ետքը կը սերմանեն, զոր իրենց լեզուով քրալինէ (praliner) կ'անուանեն, որ մեզի այնչափ հարկաւոր բան չերևիր. բայց փոյթ չէ. այս կերպով կամ այն կերպով՝ կտոր մը աղբ տուր նորընծայ բուսոց, և վախճանին հասած կ'ըլլաս։

Սերմանելը երկու կերպով կ'ըլլայ, մէկը անկանոն կերպով ցրուելով, և երկրորդ ՚ի տող։

Հասարակօրէն սովոր են պարտիզպանք ցրուելով ցանել՝ այն որ ամենուն ծանօթ է։ Բայց այս բանիս մէջ զլիաւոր երկու դիտելիք կան. մին այն է՝ որ ունդերը որչափ հնար է հաւասար չափով իրարմէ հեռու ինկնան, ոչ մէկ կտոր տեղ մը խիտ՝ մէկ այլ կտորը նօսը, և ոչ ալ քովէքով խնճած։ Բայց աստի աւելի կարևոր և մեծ դիտելիք և զգուշութիւն կայ սերմանց ծածկուելու խորութեան վրայ։ Քանզի ման-

րահատ հունտերը՝ ինչպէս են ելակ թուփ հաղարջ թուզ ծոր ժոխ՝ յոյժ սակաւ ծածկուելու են հողով. երկու հաղարամեղը (0⁵,002) բաւ է: Միջակ սերմերը՝ ինչպէս են տանձ խնձոր սերկելի նուռ խաղող՝ կրնան տասնութերկու հաղարամեղը (0⁵,012) ծածկուիլ: Կեռաս սալոր դեղձ ծիրան նուշ յունապ կաղին ձէթի պտուղ աւելի խոր: Իսկ ընկոյզ և շագանակ ութ հարիւրամեղը (0⁵,08): Այս չափը իբրեւ ընդհանուր կանոն մը կ'աւանդեմք, և ոչ իբրեւ օրէնք: Եւ մոռնալու չէ, որ թեթեւ և ծանրկէկ հողի մէջ հաւասար խորութեամբ ծածկել չըլլար. թեթեւ հողի վրայ ցանուածը կրնայ քիչ մը աւելի խոր ըլլալ, իսկ ծանրկէկ հողի վրայ ցանուածը նուազ խոր:

Անգամ մը և ըստ պիտոյից ծածկուելէն ետքը՝ պէտք է թեթեւ մը տախտակէ դափիչով զարնել և սերմանած տեղոյն երեսը շտկել, որպէս զի սերմերը հողին հետ 'ի համբոյր գան, և թոյլ կամ փաղ հողի մէջ կամ 'ի դատարկի չմնան: Գետինը որչափ աւելի թեթեւահող է, այնչափ աւելի հարկաւորութիւն կայ դափելու: Քիչ մը զարնուած ու տեղաւորուած հողը թէ ուշ կը չորնայ՝ թէ միօրինակ կը պահէ իւր խոնավութիւնը, որ այնչափ կարևոր է սերմանեաց:

Արդ այսպէս սերմանուած ու դափած հողին երեսաց վրայ կը սփռեմք հին աղբ կամ չորցած տերեւ, և անով նոր աշխարհ ելած մատղաշ բոյսերը օդոց չարութենէն կը պաշտպանեմք: Աստի զատ երբ ետքէն արեգական ճառագայթք կը սկըսին աւելի խստանալ ու չարաչար ազդել՝ այնպէս որ վտանգ ըլլայ նորահասակ տունկերը խարշափելու՝ և հողը այրելով տկար ու փափուկ արմատները խամրելու, յայնժամ սովոր եմք՝ և կը պարտաւորեմք իսկ՝ արևուն դէմ եղէգէ կամ այլ իրէ հովանեակ քաշելով պաշտպանել: Այս պիտի պահպանութիւն մը թեթեւահող սերմնատեղոյն համար անտնօրինելի է:

Հոս չեմ ուզեր անյիշատակ թողուլ

այն չգէտ վարդապետութիւնն՝ որ կը քարոզեն սակաւափորձք ոմանք, և կը պատուիրեն մեծամեծ ծառոց ստուերի մօտ սերմանել ու անով պատսպարել արեգական խստութենէն: Գիտնալու ես որ բուսականաց առողջութեանը համար և տերեւոց ու փայտին հասունանալուն համար հարկաւոր է ճերմակ լոյս, խաղուն և անարգել օդ, ազատ ու բանուկ քաղցրաշնչութիւնք, և վերջապէս ամեն արգելքէ ազատ և արեգակնաւիտ տեղ: Անոր համար այն լուսոյ կանաչ ցոլացմունքն՝ որ ծառերէն նկուն տնկոց վրայ կը դառնայ՝ օգուտ չունենալէն զատ իւր փնասակարութիւնն ալ ունի: Ճառագայթից խստութիւնը՝ օրուան տօթակէզ ժամերուն մէջ կտոր մը կտորելը՝ հարկաւոր է բուսոց, բայց թէ լոյսը խափանել կամ, սպիտակ լուսոյ տեղ կանաչ լոյս ծագել բուսոց, բնաւ ոչ: Ուր թողունք ծառոց արտաշնչութեան փնասակարութիւնը, որուն վրայ ետքէն պիտի խօսինք:

Իսկ 'ի տող սերմանելը այսպէս կը կատարեմք: Սերմի համար պատրաստուած տախտակին վրայ ձեռքի փորիչով դէպ 'ի երկայնքը ակօսներ կը քաշեմք, բայց միշտ իրարու զուգահեռադիծ, և երեք կամ չորս հարիւրամեղի չափ (0⁵,03—0⁵,04) իրարմէ հեռի: Այս բացուած ակօսներուն մէջ սերմերը կը ձգեմք միօրինակ և հաւասարաբաշխ: Բետոյ հանուած հողը սանտրով վրայ կը բերեմք ու անոր կունակովը կը շրտկեմք ու կը դափեմք: Ասկէ ետքի զգուշութիւնքն, այսինքն աղբով կամ տերևով ծածկելը, և յարևէ պահպանելը ըստ վերոգրեալ օրինի է:

Որչափ ալ սերմանքը շատ մեծ խրնամքի կարօտութիւն չունին ըսինք 'ի վեր անդր, բայց զանոնք բոլորովին մոռնալու չէ. մանաւանդ ամառ ժամանակ՝ որ ստէպ կը ծարաւին. ուստի ջուրի պէտք ունեցած ատեննին ոռոգելու է զանոնք երեկոյի դէմ արևանկի մօտ: Զրելու համար մէկ զգուշութիւն մը կը պատուիրեմք, և է այն՝ որ տրուելու ջուրին պաղութիւնը կտրած ըլլալու

է. քանզի յարեւէ ջերմացած բոյսերը արտաքոյ կարգի և ցուրտ ջուր ընդունելով՝ ոչ սակաւ կը վրդովի առողջութիւննին և կրնայ իրենց աճումը ետ մնալ: — Դարձեալ ինչ օգուտ որ գետնի երեսը անձրևօրէն ջրես. ջանա՛ որ արմատները խմցունես. անով տունկը կը բերկրի կը զարգանայ և կ'աճի. բայց այս բանիս համար պէտք է ջրագնաց տեղերը շինել, որ ամենուն ալ ջուրը հաւասարապէս հասնի:

Աւելորդ կը համարիմ յայտնի եղած բան մը զուրցելը, որ սերմնատեղիքը ստէպ մաքրուելու են այլազգի խոտերէն:

Սերմանց աճումը փութացունելու համար ընելիք մը կայ. որուն փութալան մշակը պէտք է անհոգանայ. և է այն՝ որ տարուան ընթացքին մէջ՝ մանաւանդ ամառ ժամանակ սերմնատեղւոյ հողին երեսը ստէպ քրքրելու ու կակղելու է, և միշտ մանրած ու փխուր պահելու է: Անձրևներէ կոկուած և կոխուած գետինը չընդունիր ըստ բաւականի ոչ օդ ոչ լոյս ոչ ջերմութիւն. հողին երեսը քրքրուած ըլլալով՝ այս տարերքը աւելի յաջողութեամբ ներս կը մտնեն և բուսոց աճումը կը յորդորեն: Այս այնպիսի պատուիրան է, որուն համար որչափ ողորեմ, տակաւին բաւական պատուիրած չեմ ըլլար:

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ ԵՒ ԿԷՍ ՔԱՌԱՍՆՈՐԴԻ ՅԱՆՎԵՐՍԱ

Այս օրերս ծանրաբարդութիւնը մոռնալու է. կիկերոնի խօսքն իսկ այս բանիս խրախոյս կու տայ, որ կ'ըսէ՝ թէ տարին մէկ անգամ մը յիմարիլը ներելի է: Եւ յերաւի որ աշխարհս ճշգրիւ այդ բանը ի գործ կը դնէ այս բարեկենդանին օրերը, և մանաւանդ ետքի օրն՝ ուր զուարթութեան խենդութիւնքն և մեծպահոց ծանրութիւնը կէս գիշերուն մէկզմէկ կը համբուրեն: Մէկ գաղափար մը կրնայ տալ ընթեր-

ցողաց մեր ներկայացուցած պատկերը, ուր այլ և այլ այլանդակութեանց հանդերձին տակը զուարթացած ըզնչեւրու խենդութիւնքն կը նշմարուին:

Սակայն բարեկենդանին յետին գիշերը կը յառաջանայ. արդէն անգամը չափազանց շարժմունքներէ և ստամոքսը ըմպելեաց առատութենէ խոնջ հասգիստ կը փափաղին, առ որ կը հրաւիրէ զանոնք կէս գիշերուն զանգակին հնչիւնը:

Հապա դուք, թօթափեցէք ձեզնէ գինւոյն թմրութիւնը և աճապարեցէք զգենուլ մոխրոյ և քրձի հանդերձը, որ է ապաշխարութեան վարքը: Ահա լուսացաւ ձեզի նոր օր:

Բայց այս ապաշխարութեան նոր օրով ալ խենդութեան նուիրած սեղանները բոլորովին չեն վերնար, առ ժամանակեայ մը կը քողարկին՝ որ քառասնորդաց կիսուն՝ օրուան մը ժամանակ նորէն բացուին. ուստի այն օրը՝ որ զմեծպահքը երկու հաւասար մասն կը բաժնէ, շատ տեղուանք բարեկենդանական ուրախութեանց օր մըն է: Գլխաւորաբար Անվերսա փառաւոր կը հանդիսացնեն նոյն օրը և անանկ՝ որ բարեկենդանին նախանձելու բան մը չմնար:

Պեղծիգայի քաղաքաց միջէն ամենէն աւելի վաճառաշահ և Պրիւսէլէն յետոյ ամենէն աւելի շարժմունք ունեցող քաղաքը Անվերսան է: Իր նաւահանգիստը հոծ է այլ և այլ ազգաց նաւերով. փողոցները լի են աշխարհիս ամեն կողմերէն եկող մարդիկներով: Սակայն կէս քառասնորդաց պզտի բարեկենդանին օրն է՝ որ սովորականէն աւելի շարժմունք կը նշմարուի հոն:

Ինչ այլանդակ բան որ երեւակայութիւնը կրնայ հնարել՝ բոլորը ի գործ կը դրուին՝ նոյն օրը չքեղ կերպով հանդիսացնելու: Եւ այն յիմարական դքսանաց բաւական հաւատարիմ պատկեր մը կրնայ ըլլալ մեր ներկայացուցածը: Աջակողմը երեցածն է, սեաներկ թագաւորն Աչագեղ և թագուհին Ասպասիա՝ որ Քօնկոյէն եկած կը քարոզուին.